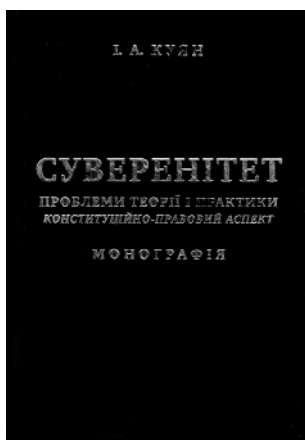

РЕЦЕНЗІЇ

Семен Стеценко,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
перший заступник начальника
Інституту кримінально-виконавчої служби
з навчально-методичної роботи

Новий підхід до розуміння суті суверенітету

Суверенітет – основоположна категорія публічного права. Вона є підґрунтям функціонування та взаємодії всіх сучасних політичних і правових систем світу. Закономірно, проблематика суверенітету не втрачає актуальності протягом століть, що підтверджується значною увагою науковців різних галузей – політологів, соціологів, економістів, а надто юристів – фахівців із конституційного та міжнародного права, теорії держави і права. З іншого боку, така увага до суверенітету породжує велику кількість підходів і суперечливе тлумачення ідеї суверенітету. Слід звернути увагу й на численні приклади використання «суверенітету» в публічній риторичі, часто з вузькими і неоднозначними політичними цілями, що сприяє формуванню політико-правових доктрин, які пропа-

гують знецінення національної державності та фіктивний характер суверенітету. Тому з'ясування змісту ідеї суверенітету, визначення сутності і співвідношення основних його видів завдання надзвичайно важливе для вирішення багатьох проблем сучасного державотворення. Це завдання пропонується до вирішення у монографії І. А. Куян «Суверенітет: проблеми теорії і практики (конституційно-правовий аспект)»¹.

Автором запропоновано оригінальний та системний підхід до розуміння загальної ідеї суверенітету, яка розглядається не як лише ідея людського розуму, а як пов'язана з формуванням потреб та інтересів, з матеріальними умовами життя суспільства. Це підтверджує неможливість відмови від суверенітету і на сучасному етапі державотворення в світі, й допоки

¹ Куян І. А. Суверенітет: проблеми теорії і практики (конституційно-правовий аспект) : [монографія] / І. А. Куян. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 560 с.

матеріальні умови життя суспільства вимагатимуть державної організації, доти суспільство, а точніше, його державна організація, не можлива буде без суверенітету.

У монографії вперше в науковій юридичній літературі дається визначення родового поняття «суверенітет», що розуміється автором як «обумовлена життєдіяльністю суспільства властивість суверена володіти верховенством і незалежністю панівної влади, що є уособленням поєднання пануючого суспільного інтересу і верховенства суспільної волі» (с. 30). Грунтуючись на цьому, автор зумів визначити спільну властивість таких суб'єктів, як народ, нація і держава, – властивість верховенства і незалежності «своєї влади». Це те загальне, що реалізується в особливих видових поняттях державного, народного і національного суверенітету. Такий підхід дозволив автору сформулювати і оригінальні видові поняття державного, народного та національного суверенітету, що, поза сумнівом, є новацією в науці конституційного права України.

Вдала і логічно вивірена структура роботи дозволила автору системно і комплексно дослідити основні теоретичні та практичні проблеми суверенітету України – держави, Українського народу та Української нації. Це багато в чому стало можливим завдяки правильно обраній та розвиненій методології дослідження.

Слід загалом позитивно оцінити теоретико-методологічне підґрунтя дослідження (розділ 1), яке складає характеристика поняття «суверенітет», оригінальна методологія дослідження суверенітету. З погляду сучасного стану розвитку державності у світі проаналізовано передумови виникнення ідеї суверенітету в політико-правовій думці. На особливу увагу заслуговує дослідження генезису вчення про суверенітет у закордонній та вітчизняній політико-правовій

думці XVI–XX ст. Цікавим є розгляд існуючих у правовій науці основних теорій суверенітету та аналіз їх практичної реалізації.

Конституційно-правові аспекти теорії державного суверенітету (розділ 2) досліджуються автором на основі визначення поняття державного суверенітету, аналізу особливостей державної влади, що впливають на зміст державного суверенітету. Грунтовно досліджується роль права у формуванні та реалізації державного суверенітету. Комплексно, в єдності трьох основних елементів форми держави досліджуються основні проблеми реалізації суверенітету держави. Розглядаються проблеми конституційних гарантій державного суверенітету України.

Авторська концепція народного суверенітету, що подається в розділі 3 монографії, ґрунтується на його розумінні як невід'ємної та невідчужуваної властивості народу, що не може бути підмінена суверенітетом держави. Основою народного суверенітету І. А. Куян цілком правильно вважає життєдіяльність суспільства, що проявляється в постійному процесі формування і реалізації народом своїх потреб та інтересів (с. 301). Дослідження народовладдя як характеристики способу владарювання, ідейно-теоретичною основою якого є принцип народного суверенітету, дозволило авторці виявити ряд проблем правового регулювання інститутів прямої та представницької демократії та запропонувати шляхи їх вирішення. Окрема увага приділяється таким основним формам реалізації народного суверенітету, як парламентаризм і місцеве самоврядування, природа яких є невід'ємною від народного суверенітету. Особливо цікавим є дослідження конституційних гарантій народного суверенітету під кутом зору функціонування основних державно-правових інститутів. Проблеми забезпечення народного суверенітету в Україні,

як слушно наголошує І. Куян, пов'язані не лише з недосконалістю конституційного законодавства, а й із проблемами вибору варіантів політичної доцільності майбутньої конституційної модернізації (с. 438).

Досліджуючи конституційно-правові аспекти теорії національного суверенітету (розділ 4), автор виходить із того, що основу національного суверенітету становлять два основні принципи: «права націй на самовизначення» і «територіальної цілісності держав» (с. 471) Ці принципи отримали закріплення та розвиток у конституційному законодавстві України та багатьох інших державах, а також утверджуються в ряді міжнародно-правових актів. Але пріоритет між ними в державотворчій практиці визначається співвідношенням тих чи тих політичних сил.

Основні проблеми реалізації національного суверенітету України І. Куян досліджує на основі ґрунтового аналізу конституційного законо-

давства та практики його застосування. Характеристика проблем забезпечення суверенітету національних держав крізь призму міжнародного права та конституційного законодавства дозволила автору виробити ряд слушних пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази гарантування національного суверенітету України та мирного співіснування і співпраці національних держав світу.

І. А. Куян змогла узагальнити більшість проблемних питань, пов'язаних із розумінням суверенітету в конституційному праві України.

У цілому монографія є ґрунтовним науковим дослідженням, підготовленим на високому теоретичному рівні. Висновки, отримані автором, дозволять глибше зрозуміти загальну природу державотворчих процесів, зокрема в Україні, спрогнозувати виклики майбутнього суверенних держав і запропонувати шляхи для їх розв'язання.